

Miroslav Bárta
Martin Kovář
Otakar Foltýn (eds.)

Bezpečnost,
rizika a stav
dnešní
civilizace

**Miroslav Bárta
Martin Kovář
Otakar Foltýn /eds./**

**Povaha změny
Bezpečnost,
rizika a stav
dnešní
civilizace**

Tato kniha vychází s podporou
pana Ludvíka Hegrlíka

Typografie Tomáš Nedoma
Fotografie na obálce Sandro Vannini, Laboratoriorosso
Odpovědná redaktorka Adéla Tošovská
E-knihu vydalo nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,
v Praze roku 2015 jako svou 1395. publikaci
Vydání v elektronickém formátu první
(podle prvního vydání v tištěné podobě)
Doporučená cena E-knihy 298 Kč

Nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.
Praha 3, Víta Nejedlého 15
e-mail: info@ivysehrad.cz
www.ivysehrad.cz

Editors © Miroslav Bárta, Martin Kovář, Otakar Foltýn
Copyright © Jiří Baloun, Miroslav Bárta, Václav Cílek,
Dana Drábová, Veronika Dulíková, Roman Fiala,
Otokar Foltýn, Petr Gazdík, Václav Chvála, Martin Kovář,
Luboš Kropáček, Radek Mařík, Jiří Padevět, Petr Pernica,
Petr Pokorný, Petr Robejšek, Karel Řehka, František Šulc,
Ludmila Trapková, Matyáš Zrno
Cover photo © Sandro Vannini, Laboratoriorosso

ISBN 978-80-7429-656-7

Tištěnou knihu si můžete zakoupit na www.ivysehrad.cz

považba změny

**Miroslav Bárta
Martin Kovář
Otakar Foltýn /eds./**

**Bezpečnost,
rizika a stav
dnešní
civilizace**

Vyšehrad

Obsah

8	Předmluva
12	Miroslav Bárta, Otakar Foltýn a Martin Kovář Povaha změny a svět kolem nás
18	Miroslav Bárta Makrohistorie a přerušované rovnováhy. O dynamice dějin
38	Martin Kovář Jak přežít „kolaps“ aneb „Poučení z krizového vývoje“ dějin Velké Británie v první polovině dvacátého století
54	Václav Cílek Políbit Zemi a pozdravit Slunce. Hybridní svět rizik a nadějí
72	Petr Pokorný Globalizace sucha
86	Dana Drábová Energetika se mění pomaleji než okolní svět
98	Radek Mařík, Veronika Dulíková Matematické vyjádření komplexity společnosti
130	Luboš Kropáček Kolapsy a kontinuita ve světě islámu
150	Roman Fiala Je právo hradbou naděje, nebo bažinou zklamání?
154	Otakar Foltýn Proč lidé vlastně válčí
180	František Šulc Demilitarizace České republiky a cesta k nápravě
194	Jiří Baloun Bezpečnost budoucnosti. Vývoj aktuálních hrozeb z pohledu armády
206	Karel Řehka Válka, jak ji (ne)známe. Nekonvenční vedení války: kde začíná, kdy si ho všimneme a jak se můžeme bránit?
230	Matyáš Zrno Co nás může naučit zkušenost z obléhání Sarajeva
244	Jiří Padevět Státy násilné a státy přihlížející
256	Petr Gazdík Krise (a) politické elity
270	Petr Robejšek Krise ekonomické a politické konkurenceschopnosti západního modelu. Demokracie pod tlakem ekonomiky
276	Ludmila Trapková, Vladislav Chvála Organismus rodiny v ohrožení
296	Petr Pernica Krise jako katalyzátor nevědění a úpadku vzdělanosti. Kritická reflexe problému v dílech předních světových teoretiků současnosti

Předmluva

„Chudinka Anglie! Vedla si svůj svobodný, bezstarostný život ze dne na den uprostřed nekonečného dobrosrdečného tlachání v parlamentu, a přitom se, celá udivená, ubírala z kopce po stezce, která vedla ke všemu, čemu se chtěla vyhnout! Úvodníky nejvlivnějších listů ji až na pár čestných výjimek bez ustání ujišťovaly, že se nemá čeho obávat, a ona se chovala, jako by celý svět žil stejně bezstarostně, neznal vypočítavost a myslel to stejně dobře jako ona.“

Takto charakterizoval náladu a názory britské společnosti v předvečer zásadní změny života – druhé světové války – Winston Churchill. Všichni tušili, že se blíží zlom, něco, co promění osudy všech lidí bez výjimky. Většina to však nechtěla vidět: ještě chvíli se udržme v iluzi, že všechno může zůstat při starém, pak třeba žádná změna nebude muset přijít..., to bylo nevyřčené, leč mocné přání doby.

Přitom právě proto, že zejména ti, kdo měli bdít nad bezpečností svých zemí, nechtěli pravdivě vidět to, co přichází – onu pravou povahu změny – byla to změna tragická a veskrze násilná. Pokud by společenské elity západního světa dokázaly včas pochopit podstatu nadcházející změny podobně jako Winston Churchill, byla by možná také násilná, ale s nejvyšší pravděpodobností daleko méně. Někáká změna by přišla, ale neměla by bezmála apokalyptický charakter. Odpovědní státníci by však museli zasáhnout rázně a včas. Bezpečnostní strategové a generálové se už dávno shodli na tom, že právě váhavost Spojenců a jejich neochota k jakémukoli ráznějšímu kroku zásadně ovlivnila rozsah konfliktu: to, co by bylo v roce 1936 víceméně jen nepříjemnou policejní akcí, v roce 1937 regionální bitvou a ještě v roce 1938 lokální válkou, začalo v roce 1939 a skončilo o šest let později jako druhá světová válka, při které přišlo o život padesát milionů lidí. A za všechny ty mrtvé jsou bezesporu spoluodpovědní jak váhaví politici, tak i slepé intelektuální elity. Ano, právě elity, které se cítily povolány k vedení společnosti, ať přímému, politickému, či nepřímému, intelektuálnímu, nebyly dostatečně předvídavé – čest některým výjimkám. Lidstvo se ještě ani nestačilo vzpamatovat z první světové války a jeho intelektuální a političtí vůdcové už slepli. Lidé tušili, že se opět začíná hrát o jejich budoucí bezpečnost, ale ti, kteří o ni měli dbát, opět zklamali.

Nepřipomíná vám to něco i dnes? Jak upozorňuje jeden z učených autorů této knihy, především politické elity se uchylují ke správným řešením až v momentě, kdy už žádná jiná možnost nezbývá. Je to jen tím, že se nedostává skutečných státníků, jako byl zmiňovaný Winston Churchill? Nevýrazný výkon dnešních politiků zároveň posiluje přesvědčení nemalé části veřejnosti, že pořádek může nastolit jen vláda pevné ruky. Co to může jednou znamenat, zřejmě není zapotřebí rozvádět, historie jako učitelka života by nám měla pomoci zbavit se iluzí.

O to více by bylo dnes zahanbující až trestuhodné mlčet. Je nutné postupně naleptávat narkotizační závoj infotainmentu, jemuž je majorita nepřetržitě vystavena. Opět se totiž nehraje o nic menšího než o naši budoucí bezpečnost. Opět většina, ponořená do svých každodenních všedních starostí, nechce vnímat realitu takovou, jaká je. Mnohem lépe se přece poslouchají donekonečna opakované lži o nutnosti neustálého růstu. Kdo by chtěl slyšet racionální pravdu o tom, že v ne příliš vzdálené budoucnosti by byl zázrak, kdybychom si uchovali alespoň tu úroveň, na niž jsme zvyklí dnes. Ale zázraky se dějí jen velmi málo, proto racionální analýzy vypovídají o tom, že naše úroveň se výrazně sníží. Ale umíte si představit politika, který předstoupí před své voliče a řekne jim popravdě, že jejich děti se možná nebudou mít tak dobře jako jejich rodiče?

Ale nevymlouvejme se stále jen na elity. Nebylo to tak ani za dob Churchillových ani současných, že by nějaký předvídavý a vidoucí lid byl srážen na kolena zláskavými politiky. Ne, politikové manévrují co nejdále od zdravého rozumu právě proto, aby politiky zůstali i nadále... protože se jejich manévrování (až příliš mnoha) lidem líbí. A že nám přitom házejí přes hlavu Májin závoj? Někteří by ho nesundali ani za nic. Je přece tak příjemné žít v Matrixu.

Jak řekl jiný velký Brit, George Orwell: „Vrcholem veškerého kacířství je zdravý rozum.“ A právě zdravého rozumu se každý den vzdáváme stejně ochotně a nadšeně jako svobody. Proč? Svoboda i zdravý rozum jsou komodity, které jsou pracné. Vyžadují ze své podstaty naši aktivitu, vůli a energii poctivě myslet, vyžadují zodpovědnost. A to, co nabízí, v očích mnohých není adekvátní odměna. Vyměnit pohodlnost za práci, sladké mámení pečovatelského státu za schopnost vidět věci reálně, syrově, pravdivě. Možnost svalovat své neúspěchy tu na vládu, stát či Systém je těžké vyměnit za starou křesťanskou větu „člověče přičiň se, a Pán Ti požehná“.

A tak jsme se stali mistry v odstraňování důsledků... Ve zdravotnictví, v ekonomice, energetice, zemědělství, ekologii. Hasíme další a další požáry, aniž bychom zneškodnili pyromana. Protože hasit je statečné a líbivé, zatímco ukázat prstem na pyromana anebo ho snad, bůh chraň, přemoci, je násilné, ošklivé, xenofobní a lidská práva potlačující. Zrušili jsme vztah „příčina – následek“ a zaměnili ho za jiný: „následek – odstranění následků“. A dosud nám to vycházelo... Dosud.

Bezpečnost budoucnosti je odvozena od spojení „zabezpečit budoucnost“, dnes se ale zdá, že pro nás, příslušníky západní civilizace, bude tato niterná potřeba čím dál obtížněji naplnitelná. Stále více lidí totiž opět cítí, že přichází změna, a rádi by poznali její pravou povahu. A opět jsou často okřikováni, aby „nestrašili“, aby „neviděli všechno tak černě“. Jsou nálepkováni hanlivými výrazy, označováni v lepším případě za ustrašence, v horším za všemožné druhy extremistů. Opět vítězí líbivé ideologické pojmy nad rozumem.

Ale všichni lidé, kteří dnes reálně patří k elitě společnosti, nejsou slepí. Naštěstí. Někteří navzdory většině politiků a intelektuálních aktivistů přemýšlejí, analyzují a varují. Budme jim vděční. Snad jejich slova najdou uznání tam, kde se z nich mohou zrodit činy, jež přispějí k naší budoucí bezpečnosti. Činy, díky kterým může být povaha nadcházejících zásadních změn méně násilná, méně apokalyptická, než kdyby jich nebylo. Věřme tomu, jakkoli je obtížné věřit za situace, kdy většina odpovědných splňuje doslova a do písmene další charakteristiku již citovaného Winstona Churchilla, ve které popsal smýšlení většiny britských politiků – smýšlení, které mělo tak tragické následky: „Záliba v příjemně znějících banalitách, odmítání pohlédnout do tváře nepříjemným skutečností, touha po popularitě a volebním úspěchu bez ohledu na životně důležité zájmy státu, nefalšovaná láska k míru a politováníhodná víra, že láska může být jeho jediným základem, na první pohled patrný nedostatek duševní ráznosti (...), silný až násilný pacifismus, naprosté podléhání pocitům, nemajícím nic společného se skutečností.“

Takto pojmenoval Winston Churchill atmosféru ve společnosti v předvečer druhé světové války. Čeho je asi dnešní večer předvečerem?

Ladislav Henek, Martina Kociánová a Tomáš Tureček

**Miroslav Bárta,
Otakar Foltýn
a Martin Kovář**

Povaha změny a svět kolem nás